

Szentivány-Cserhátszentiván története

A Cserhát szelíd hegyei, erdejei, patakjainak kiszélesedő völgyei minden korban biztosították az emberi élethez szükséges feltételeket. Az őskortól a bronzkoron át, a környéken előkerült leletek bizonyítják, hogy ez a vidék mindig lakott volt.

Fontos észak-déli kereskedelmi-hadi út vezetett Hatvan felől Ecseg-Szentivány-Told-Lóc vonalon Szécsény irányába és Szentiványnál egy elágazás visz Gyarmat felé.

Szentiványban szkíta és jelentős avarkori leleteket találtak, melyek lakott voltára utalnak. Az avar birodalom bukása után az avar népesség nem tűnt el, hanem a hegyvidék védettebb részeiben szórványként élte életét. A honfoglaló magyarok a rokon népet nem üldözték, több kutató szerint a határőr feladatot ellátó palócok nem mások, mint a Cserhát és Mátra avar maradvány lakói.

A honfoglalás utáni időkben a Sipek-Rimóc-Lóc vonal felett, fel egészen Losoncig, a Kacsics (Katziz) nemzetség, míg ettől lefelé egészen Hatvanig a Kökényes-Radnót nemzetség volt a birtokos. Szentivány földrajzi elhelyezkedése és a Kökényes nemzetség vallásos elhivatottsága kapcsán válhatott a környék „templomos” településévé. A Kökényes nemzetség épített premontrai kolostort Garábon, Kökényesen és Hatvanban is.

1087-az az év, amit egy jóval későbbi (1796. Historia Domus) forrás a templom építési évének jelöl. A műemlékesek adatai szerint is a temető közepén állt egykori templom középkori alapokkal rendelkezett.

1265-Szentivány első okleveles említése. A szomszédos Kutaso falu és földjeinek adományozása kapcsán, a határjárásról jegyzik fel „Scetiwan Berecha”-t, azaz a Keresztelő Szent János tiszteletére emelt templom faluja feletti hegyet.

1337-ben, egy szintén nem Szentiványról szóló adományozó levélben, a határjárásról érintik Szentivány földjét.

1400-as évekből már maradtak fenn oklevelek, melyekből Szentivány (Kutaso, Csontfalu és Lóc) birtokosainak, a Kökényes nemzetségből való Kothon (Katona) családnak az életéről, peres ügyeiről, folyamatos ittelésükről kaphatunk képet.

1524-ben a birtokos Kothon (Katona) György.

1542-ben a királyi adóösszeírók a Kothon család birtokában 12 jobbágyportát találnak, tulajdonosok még Csókás Ferenc és Herédy György 2-2 portával. A porta egy jobbágy családot takar, amely nagycsalád, tehát 15-20 fő is élt együtt. Ezek alapján a török támadás előtt 250-300 lakója lehetett a falunak, s az itt élő Kothon családnak nemesi kúriája is volt.

1542-43-as években indítottak a törökök pusztító hadjáratokat Nógrád vármegye elfoglalására, ekkor válik áldozattá Szentivány, Kutaso és Told népessége és faluja.

1546-ban a török adószedők összeírták a környék és az elfoglalt terület lehetséges adózóit, Szentivány nem szerepel.....mert sem lakói, sem házai, sem nemesi kúriája és temploma nincs.....

1559-ben Szentivány földjeit a szomszédos Bokor néhány megmaradt lakója műveli, a török adószedők feljegyzése szerint, és tulajdonosa Bali bin Ibrahim.

1572-ben pusztaként írják össze, tulajdonosa Ferhat bin Abdullah zsoldos lovaskatona... a továbbiakban már egyetlen összeírás sem említi Szentiványt, még csak pusztaként sem.... A Kothon család Lócon élt tagjai északabbra menekülhettek, s a család 1603-ban, Kothon másképp Lázár Mátéval fiágon kihalt. Két leánya örökölte a birtokot, a tény a még megmaradt vármegyei adminisztráció és a családok emlékezete őrizte meg.

1728-ban királyi biztosok járták be a vármegyét, a török kiűzése, a Rákóczi szabadságharc után mi az, ami maradt...Szentiványt pusztaként jegyzik,de említik a Kothon család örököseit, az Aranyi, a Siraky és Jeszenszky családokat....

1728-29-ben az Aranyi és a Siraky ágról érkeztek a falu újratelepítői:

Aranyi Mária és Rákóczi István gyermekei: Rákóczi Mária és férje Szilassy János valamint Rákóczi Örsébet első házasságából, Balás Andrástól származó gyermekeivel és férjével Szighedy Mártonnal.

Aranyi Örsébet és Disznóssy Mátyás leánya férjével, Balás Györggyel.

Siraky Katalin és férje Balás Gergely.

A falu újratelepítői között volt még tíz szabados is, de családjuk nem maradt fenn, valószínűleg továbbköltöztek...

1734-ben a falu nemesi közösséget alakít, szabályrendeletével „curiális községet” hoz létre, amelyben fontos szerepe volt a kürtösi nemes Szighedy családnak. Évente választott hadnagy irányítja a község életét, munkáját tizedes segíti.

1740-tól megjelennek az örökös családok férfitagjai is, így a Sirakyak, Csernusok, Gyürkyek és Csesznákok is.

1745-ben a nemesi felkelésben (insurrekció) részt vesznek a nemesek, Siraky Gáspár ott marad a csatatéren.

1759-ben a gazdaságilag megerősödött lakosok ujjáépítik a falu török által elpusztított templomát,a váci püspöktől harangot kapnak.

1771-ben bővítik a templomot.

1770-71-ben,az úrbéri rendezéskor Aranyi Istvánnak 1,Balás Ferencnek és Gábornak 1-1, Siraky Albertnek és Pálnak 1-1, Kubinyi Gáspárnak 1 jobbágya van.

1787-ben a II. József által elrendelt összeíráskor Szentiványban 87 ház,119 család, 593 lakos él.

1798-ban evangélikus iskola működik, mely egyben imaház is, Bér községhez tartozik.

1797-1809 között a falu nemes lakói négy nemesi insurrekcióban vettek részt.

1809-ben az eddig nem említett családokon kívül említik a Dobossy, a Berkó, Gyürky, Laczkó és Mátyássy családokat.

1817-ben a nemesi szabályrendeletet szigorítják, az aláírók között új nevek: Ajtich Horváth, Bóvíz, Klaudinyi, Michalides, Harmos, Lehoczky és Kalmár.

1826-ban 527 katolikus,161 evangélikus és 31 zsidó lakója van a falunak.

1828-ban a felmérés: 68 ház,728 lakó és csak 10 fő adózik,a többi nemes.

543 katolikus,159 evangélikus és 26 zsidó lakosa van a falunak.

1838-ban 673 lakosa van,518 katolikus,113 luteránus és 42 izraelita.

1841-ben 523 katolikus,146 evangélikus és 13 zsidó lakja a falut, új iskolát épített a váci püspök Kállay Raffael.

1845-ben Szentiványban összesen 141 nemes felnőtt férfi él,52 nemzetséget képviselve. A jelentősebb családok :Balás 17 fő, Siraky 14 fő, Szilassy 13 fő, Szigethy 6 fő, Bakallár 5 fő és a Noskó család 5 fővel.

1848-49-ben átalakul a közigazgatás, immáron községi bírát választanak.

1851-ben Szentivány curiális magyar falu, ahol „ a szántóföldek agyagosak és homokosak, záporok által rongáltaknak, soványak, erdeje fiatal. Úrbériség itt nincs.....Van Szuha nevű folyója és egy patakocskája,igen nevezetes forrásvíze, mely közsvényben sikerrel használtatik,s fördőházat megérdemelne. Rom.Katolikus anyatemplom és iskolaház.....”
Lakói:518 r.kath. 113 evang. 42 zsidó.

1864-ben körjegyzőségi központ, ide tartozik Alsó- és Felsőtold,Garáb és Kutaso, körjegyző Siraky Lajos.

1867-ben magyar nyelven folyik az oktatás, a templomot renoválják.

1873-ban július-augusztus hónapokban kolerajárvány dől a faluban,7 férfi,18 nő és 27 gyermek esik áldozatul. Más források szerint a lakosok fele elpusztult, de fennmaradt Siraky körjegyző úr pontos feljegyzése!

1900-ban a falunak 554 lakója van:485 katolikus,40 evangélikus és 31 zsidó. Feljegyzik, hogy a tankötelesek száma 130, iparos 139 fő (10 cipész,32 kőműves...) valamint,hogy egy német és egy tót ajkú lakója is van a falunak. A föld már nem tudta eltartani az embereket,ez magyarázza a jelentős iparos létszámot.

1906.Ebben az évben Szentivány új nevet kap,a neve ezentúl CSERHÁTSZENTIVÁN !!

1915-ben a lakosok száma 644 fő,571 katolikus,40 evangélikus és 31 zsidó él a faluban.

1914-15 ,a z I. Világháború éveit.112 férfi harcolt a csatatereken, 26-an hősi halált haltak, egy fő vitézzé avattatott...

1930-ban a lakosok száma:610, 551 római- 1 fő görög katolikus,39 evangélikus,5 református és14 zsidó. A falu fejlődésnek indul...

1937-ben Cserhátszentiván lakosainak száma 610 fő. A körjegyzőség élén Palásthy István áll, a község bírása Siraky István, pénztárnoka Leopold Gyula, közgyám Lőrinczi István. Katolikus plébános Ócsay György, az iskola igazgatója Olschan József. Az 1851-ben emlegetett fürdőt felépítették, a strandolókat, pihenni vágyókat vendégszobák várják. Leventelőtér és lövőház épült, önálló postája van a falunak, és működik a telefonszolgálat.